

Araştırma Makalesi / Research Article

2016 YILINDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİNİN GÜVENLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Eren Alper YILMAZ¹

Öz

Türkiye'nin 2016 yılından bu yana hem iç politikada hem de dış politikada yaşamış olduğu sorunlar, NATO müttefiklerinden olan ABD ile yürüttüğü dış ilişkilere de yansımış, kendi çıkarlarını ilgilendiren birçok konuda Ankara direkt olarak Washington ile muhatap olmuştur. Bu bağlamda ABD, Türkiye'nin bilhassa iç güvenlik meselesi olarak gördüğü hususlara müdahale etmekten imtina etmemiş, bazı hususlara ise sessiz kalarak Türkiye karşıtlarına örtülü destek vermiştir. Son beş yıldır ABD-Türkiye ilişkileri, Donald Trump ve Joe Biden'ın başkanlıklarının bazı dönemlerinde yumuşama dönemine girse de çoğunlukla gergin bir atmosferde ilerlemiştir. Bu sebeple taraflar arasındaki ilişkilerin istikrarsız biçimde yürüdüğü söylenebilir. Çalışmada, ABD eski başkanı Trump döneminin başından mevcut başkan Biden dönemine kadar olan süreçte Türk dış politikasını meşgul eden hususlara vurgu yapılmış, bu bağlamda S-400 füze savunma sistemi, CAATSA yaptırımları, PKK/PYD meselesi, Gülen davası ve Rahip Brunson meselesi gibi mühim hususlarda Türkiye'nin rasyonel çıkarlarını ve ulusal güvenlik önceliklerini ön planda tutarak hareket etmesi, tehdit olarak gördüğü unsurlara karşı askeri gücünü kullanması ve dış politikasını neo-realist bir zeminde şekillendirmesi ele alınmıştır. Yöntem olarak literatür taramasından yararlanılmış olup, konu ile ilgili demeçlere, raporlara, haberlere ve makalelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Güvenlik, ABD, 2016.

JEL Kodları: F50, F51.

ANALYSIS OF TURKEY-USA RELATIONS IN THE CONTEXT OF SECURITY FROM 2016 TO THE PRESENT

Abstract

The problems that Turkey has been experiencing in both domestic and foreign policy since 2016 have also been reflected in its foreign relations with the U.S., one of its NATO allies, and Ankara directly connected with Washington in many issues that concern its own interests. In this context, the U.S. has not refrained from intervening in issues that Turkey regards as its internal security issue; also it gave support to the opponents of Turkey by remaining silent about some issues. In the last five years, the relations between the U.S. and Turkey have mostly progressed in a heavy atmosphere even though they have entered into a detente era in some periods of presidencies of Donald Trump and Joe Biden. Thus, it is possible to point out that the relations have been conducted in an unstable manner between two sides. In the study, it was emphasized on the issues related to Turkish foreign policy from the beginning of the period of former US President Trump to the current President Biden; in this context, it was touched on Turkey's act by prioritizing its rational interests and national security priorities, use of military power against the elements of threats and shape of foreign policy within the framework of a neo-realist concept about serious issues such as the S-400 missile defense system, CAATSA sanctions, PKK/PYD issue, Gülen case and Priest Brunson issue. As a method, literature review was used and statements, reports, news and articles related to the subject were included.

Keywords: Turkish Foreign Policy, Security, the U.S., 2016.

JEL Codes: F50, F51.

¹ Arş. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Söke İşletme Fakültesi, alpery@adu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-5137-4948

Başvuru Tarihi (Received): 04.02.2022 **Kabul Tarihi** (Accepted): 20.07.2022

Giriş

Uluslararası politikanın başat aktörleri konumunda bulunan devletler, ulusal güvenliklerini koruyabilmek ve dış politik hedeflerine ulaşabilmek adına realist adımlar atabilirler (Goldstein ve Pevehouse, 2015: 49). “Ulusal Güvenlik” kavramı II. Dünya Savaşı sonrasında ABD Başkanı Herry S. Truman döneminde kongre tarafından çıkartılmış ve “National Security Act” (Ulusal Güvenlik Yasası) ile gündeme gelmiştir (Birdişli, 2011: 151). Bu konuda Wolfers güvenliği objektif ve sübjektif olmak üzere ikiye ayırmıştır. Buna göre objektif (nesnel) güvenlik, devletlere karşı alenen bir tehdidin olmaması durumu olarak tanımlanırken, sübjektif (öznel) anlamda güvenlik ise devletlere karşı belli başlı tehditlerin var olması ile birlikte, bu tehditlere karşı herhangi bir saldırıdan korkulmaması durumudur (Wolfers, 1952: 485). Ulusal güvenlik kültürü, bir ülkenin güvenliği nasıl tanımladığı, hangi aktörlerin bu süreçte etkili olduğu, tehdit algılarının nasıl oluştuğu ve tehditlerle mücadelede hangi araçların kullandığıyla ilişkilidir (Williams, 2008: 8). Ulusal güvenliğin temel ilgi alanı ise devletlerin, kendilerine yönelik yapılan tehditlerle mücadele edebilmek için geliştirmeleri gereken askeri imkân ve kabiliyetlere eğilimli olmalarıdır (Baylis, 2008: 73). Bu çerçevede askeri güç kullanılarak yapılan sınır ötesi operasyonlarla sınır güvenliğinin korunması, modern silah sistemleriyle donatılmış silahlı kuvvetlere sahip olunması ve ülke içinde bölücü terör faaliyetleri yürüten örgütlerle mücadele edilmesi devletin öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır.

Realist görüşe göre uluslararası sistem, devletlerin ulusal güvenliğini dış tehditlere karşı korumaya çalıştığı “hard politics (sert politika)” alanı olarak değerlendirilmiş, bu çerçevede devletlerarası ilişkiler, devletlerin sürekli olarak birbirinden faydalanmaya çalıştığı bir güç mücadelesi haline gelmiştir (Baylis, 2008: 72). II. Dünya Savaşı sonrası Kenneth Waltz tarafından ortaya atılan neo-realist kurama göre herhangi bir devletin herhangi bir zamanda kuvvet kullanma olasılığı hesaba katılmalı, böylelikle her devlet kendi güvenliğini sağlayabilmek adına askeri gücünü ön planda tutmalıdır (Waltz, 1979: 103). Waltz’a göre (1979: 103), uluslararası sistemin anarşik yapısı devletlerin dış politika tutumlarını büyük ölçüde şekillendirmektedir. Bir diğer ifade ile düzenleyici bir mekanizmanın olmadığı yerde, devletler kendi kendilerini koruyabilirler (self-help). Neo-realist görüşün diğer savunucularından Kolodziej’e (2005: 129) göre ise devletlerin kendilerini koruyabilme başarısı yani güvenliklerini sağlayabilme kapasitesi saldırgan güçleri caydıracağı için uluslararası güvenliğin oluşmasında etkilidir. Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler gibi evrensel nitelikte kurulan uluslararası örgütlerin anarşiyi azaltacakları ve uluslararası güvenlik sorunlarını çözebileceğine inandıran neo-realistler, devletlerin güvenliklerini sağlama noktasında tek başına hareket etmeleri gerektiğini vurgular (Çıtak, 2014: 39). Neorealizme göre devletlerin nihai amacı sınırlarını genişletmekten ziyade sınırlarını korumak, yani hayatta kalmak ve bekanın devamını sağlamaktır (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 63).

Kopenhag Okulu’nun önemli fikir adamlarından Barry Buzan ise (1983: 220) siyasi, ekonomik, çevresel boyutları da güvenlik analizine dâhil etmiş, güvenlik kavramını yalnızca devlet ve askeri odaklı değil, farklı aktörleri ve sorunları da içine alacak şekilde daha geniş bir perspektifte tanımlamıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte teknoloji ve bilgi alanında yaşanan gelişmeler, siber terör saldırılarının yaygınlaşması, açlık, kıtlık, doğal afetler ve nükleer enerjinin kötü amaçlarla kullanılması yeni güvenlik anlayışı kapsamında yeni tehditleri de beraberinde getirmiş, bu süreçte devletler sınırlarını, halklarının can ve mal güvenliğini ve sistemseller yapılarını korumak için güvenlik kavramına daha fazla önem vermişlerdir.

Küreselleşme süreci ile birlikte güvenliğe yönelik tehdit algıları daha farklı bir hal almıştır. Böylece devletlerin ve toplumların tehdit ve risk algılamaları da değişmiş, bunun sonucunda geleneksel güvenlik anlayışında yer alan devlet odaklı tehdit algılamalarının yanı sıra uluslararası terör örgütleri, devlet dışı örgütler ve bireyler de bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır (Ağır, 2015: 10). Türk dış politikasının bilhassa 2016 yılından bu yana takip ettiği genel tutum incelendiğinde,

dış politika zemininde daha çok güvenlik odaklı adımların atıldığı, Ankara açısından yeni güvenlik anlayışıyla birlikte ortaya çıkan tehdit algılarının değiştiği, sınır güvenliğinin ve ulusal çıkarların korunması adına bilhassa devlet dışı aktörlere karşı mücadeleye edildiği bir süreç yaşanmıştır. Türkiye'nin bu tarihten günümüze kadar ulusal güvenliğini tehdit eden unsurlara bakıldığında, en başta Fethullah Gülen Terör Örgütü (FETÖ) tarafından gerçekleşen darbe girişiminin Türkiye'yi savunma, ekonomik ve toplumsal anlamda yıpratması, Suriye'nin kuzeyinde bilhassa 2015'ten sonra Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) ile mücadele gerekçesiyle dış güçler tarafından desteklenen Demokratik Birlik Partisi(PYD)/ Halk Koruma Birlikleri (YPG) terör örgütünün sınır güvenliği anlamında tehdit boyutuna ulaşması, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)vatandaşı Rahip Brunson'un bir casus olarak görülmesi gibi durumlar sayılabilir. Tüm bu iç ve dış gelişmeler, ABD ile ilişkilerin bozulması pahasına Türkiye'nin dış politikasında güvenlik odaklı bir yaklaşıma zemin hazırlamıştır.

Dolayısıyla Türkiye, 2016 yılından itibaren neo-realist bakış açısının da vurguladığı gibi ulusal güvenliğini sağlayabilmek adına "tehdit" olarak gördüğü unsurlara karşı askeri gücün kullanımına önem vermiş, bu çerçevede FETÖ ile mücadelede daha etkin adımlar atmış, Suriye'nin kuzeyine doğru yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile sınır güvenliğini korumayı ve terör örgütlerinin etkinliğini azaltmayı amaçlamış, Rusya'dan almış olduğu S-400 füze savunma sistemi ile gerek dışarıdan ve içeriden gelebilecek tehditlere karşı koymak gerekse yıpranan askeri gücünü yeniden toparlamak adına farklı müttefiklerle stratejik ortaklıklar kurmuştur. Kısacası son yıllardaki konumuna bakıldığında Türkiye, ulusal çıkarları için çok taraflı ve proaktif bir dış politikaya yönelmiştir (Haugom, 2019: 206). Yapılan tüm bu hamleler, Türkiye'nin yakın müttefiki olarak gördüğü ABD ile ilişkilerine de yansımış, Türkiye'nin güvenlik önceliklerine yatırım yapması ve tehditlere karşı müdahaleci bir pozisyon alması, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) üyesi olarak ABD'yi rahatsız etmiştir.

Donald Trump'ın Ocak 2017'de göreve gelmesiyle birlikte Türkiye-ABD ilişkilerinde yeni bir döneme girileceğine dair Türk kamuoyunda iyimser beklentiler oluşmuş, bilhassa FETÖ, PYD/PKK gibi Türkiye için milli güvenlik meselesi sayılan konularda Trump'ın olumlu adımlar atacağı ümit edilmiştir. Obama yönetiminin son dönemlerinde gerilimin artması, Trump'ın seçilmesi sonrasında hem Washington hem de Ankara tarafından dostluk mesajlarının verilmesi, Türk-Amerikan ilişkilerinde kısa süre içerisinde beklentileri pozitif yöne çevirmiştir. Özellikle Trump'ın siyasetçi kimliğinden ziyade iş adamı kimliğinin ön plana çıkması ve Türkiye'de yatırımlar yapması, Hillary Clinton gibi Kürtlere yakınlık duymaması, yerleşik düzeni yıkan devrimci tavrının (Turgut, 2016) yanı sıra ABD'yi yeniden büyük devlet yapma sloganı ve Obama'nın pasif dış politika tavrı (Çeviköz, 2016), Türk medyasında bazı görüşler tarafından dönüm noktası olarak görülmüştür. Tüm bu beklentilere rağmen, çoğunlukla Türkiye ile ABD arasında birçok konuda uzlaşmazlıklar görülmüş, zaman zaman da tansiyon düşürülerek taraflar arasında istikrarsız bir ilişki yürütülmüştür. Türkiye, milli güvenlik meselesi olarak gördüğü Suriye sınırı ve PYD/PKK konularında kararlı olduğunu yaptığı askeri operasyonlar ile göstermesine karşın Trump, Türkiye'nin hassasiyetlerini görmezden gelerek PYD/YPG güçlerini doğrudan silahlandırmış, üstelik liderleri Mazlum Kobani'yi Beyaz Saray'a davet ederek terör örgütüne verdiği desteği alenen belli etmiştir. Suriye politikasında Obama yönetiminden farklı bir irade ortaya koymayacağı mesajını veren Trump, bir taraftan da Türkiye ile görüşmelerini sürdürmeye ve sınır bölgesinin kontrolü için yeni anlaşmalara imza atmaya devam ederek PKK/PYD konusunda Ankara'ya karşı istikrarsız bir politika izlemiştir. Türkiye'nin Rusya'dan S-400 füze savunma sistemine tepki olarak getirilen CAATSA (Amerika'nın Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Yasası) yaptırımları, Rahip Brunson meselesi, Erdoğan'a yazılan gayri-resmi mektup ve Fethullah Gülen'in iadesi gibi hususlar da Türkiye ve ABD arasındaki uzlaşmazlık alanlarına eklenmiştir.

Biden döneminde ise taraflar arasındaki ilişkiler Trump dönemine nazaran gergin başlamış, Biden'ın başkan seçilmeden önceki dönemde yürüttüğü Türkiye aleyhtarlığı da bu ilişkilerin

şekillenmesinde etkili olmuştur. Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü PKK/PYD'ye verilen destek ve S-400 hava savunma sisteminin tedarikine karşılık CAATSA yaptırımlarının yürürlüğe konulması Türkiye'nin rasyonel çıkarlarını zedeleyecek hamleler olarak görülmüştür. Biden'in Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tebrik telefonlarına da çıkmaması onun Türkiye hakkında atacağı adımlar noktasında az çok sinyallerini vermiştir. Ayrıca Haziran ayındaki NATO Zirvesi'nde S-400 meselesi, CAATSA yaptırımları ve PKK/PYD'ye verilen ABD desteği gibi hususlarda taraflar arasında konsensüs sağlanamaması, Biden döneminde ABD tarafından Türkiye'nin güvenlik önceliklerinin ikinci plana atıldığı bir durum ortaya çıkarmıştır.

Çalışma kapsamında, ABD eski başkanı Donald Trump döneminden yeni başkan Joe Biden dönemine dek Türk dış politikasında ulusal güvenlik öncelikleri çerçevesinde ABD ile yürütülen ilişkilerde çoğunlukla görülen ihtilafli alanlara vurgu yapılacaktır. Aralık olarak son 5 yılın seçilmesinin sebebi, Türkiye'nin 2016-2021 arası hem iç politikada (FETÖ darbesi, Rahip Brunson krizi vs) hem de dış politikada (S-400 alımı, PYD/YPG ile mücadele) yaşamış olduğu sorunların bir şekilde ABD ile olan ikili ilişkilerine yansması ve kendi ulusal çıkarlarını ve güvenlik önceliklerini ilgilendiren birçok konuda Türkiye'nin direkt olarak ABD kurumları ile bağlantı kurmak zorunda kalmasıdır. Çalışma, değişen güvenlik anlayışı çerçevesinde Türkiye'nin tehdit algılarının daha çok devlet dışı aktörler odaklı olması ve bu illegal aktörlerle mücadele edebilmek için dış politikasını askeri güç kullanımına dayandırması, Türkiye'nin bu güvenlik politikalarının Ankara-Washington arasındaki ilişkilere olumsuz olarak yansması ve son dönemlerde taraflar arasındaki ilişkilerin ne yönde gelişebileceğine dair öngörülerde bulunması açısından literatüre katkı sağlayacaktır.

1. Trump Dönemi: Güvenlik Odaklı İlişkilerde Çıkar Çatışması

Soğuk Savaş sonrasında tehdit unsurunun yalnızca tek boyutlu ve devletten devlete olma özelliğini yitirerek asimetrik bir yapıya bürünmesi ve çok boyutlu bir hal almış olması, Türkiye'nin bu dönemde devlet dışı aktörlere karşı olan tutumunda askeri enstrümanlara sahip olmasına ve yeri geldiğinde bu enstrümanlara başvurmasına zemin hazırlamıştır. ABD eski başkanı Donald Trump döneminde Türkiye'nin bu güvenlik öncelikleri ve askeri politikaları, Ankara-Washington ilişkilerinde istikrarsız bir süreci beraberinde getirmiştir. Türkiye'nin güvenlik politikaları, zaman zaman taraflar arasında karşılıklı restleşmelere ve Türkiye aleyhine yaptırım kararlarına yol açarken, bazen de iki taraf arasındaki gerginliği yumuşatmıştır. "S-400 meselesi, CAATSA yaptırımları, PYD'ye verilen ABD desteği, Fethullah Gülen sorunu, Trump'ın Erdoğan'a yönelik ağır mektubu ve Rahip Brunson krizi" gibi başlıklar Ankara ve Washington arasındaki ihtilafli alanları oluştururken, "Barış Pınarı Harekâtı sonrası imzalanan 13 maddelik güvenlik anlaşması taraflar arasındaki tek uzlaşma konusu olarak görülmüştür.

1.1. S-400 Krizi ve CAATSA Yaptırımları

2011 yılında Suriye iç savaşının başlaması Türkiye'ye dönük dış tehdidin yeniden alevlenmesine neden olmuştur. Suriye'den gelebilecek muhtemel tehditlere karşı Ankara'nın talebi üzerine 2013 yılında Gaziantep, Kahramanmaraş ve Adana'ya NATO'nun elindeki Patriot hava savunma sistemleri konuşlandırılmış (21.Yüzyıl Enstitüsü, 2012), böylece Türkiye güvenliğini bir nebze de olsa korumak için atılım yapmıştır. Fakat bu Patriotlar, -görev süreleri dolmaları gerekçe gösterilerek- geri çekilmiştir. Bu geri çekilmenin akabinde 2016'daki darbe girişimiyle birlikte Türkiye'nin havadan saldırılara maruz kalması, Ankara'nın yeniden füze savunma sistemine olan ihtiyacını açığa çıkarmıştır.

Türkiye, ABD'den F-35 savaş uçağını alma girişiminde bulunmuş, bu sistemin parası ödenmesine rağmen Türkiye'ye intikallerinin yapılması ağır koşullara bağlanmıştır. Bu ağır koşullara gerekçe olarak Washington, Ankara ile Moskova arasında kurulmaya çalışılan siyasi, ekonomik ve askeri alandaki sağlam ve uzun vadeli ilişkileri göstermiştir (Kibaroglu, 2018: 15). Dolayısıyla Türkiye, NATO müttefikleri tarafından hava savunma sistemi satın alma girişimlerinin geri çevrilmesi sebebiyle, ABD veya Avrupa yerine yüzünü alternatif olarak Avrasya'ya dönmüş, ilk etapta Çin ile

4 milyar dolarlık bir anlaşma imzalanmış, fakat Çinli şirketin teknoloji transferini reddetmesi ve Çin füzelerinin NATO savunma sistemine entegre edilemeyecek olması gibi sebeplerden ötürü bu anlaşmadan vazgeçilmiştir. Sonrasında ise uzun menzilli füze savunma sistemi olan S-400'leri alma noktasında hamleler yapmış ve Rusya ile müzakerelere başlamıştır (Sprenger, 2018). Böylelikle yoğun müzakereler sonucunda taraflar arasında 2017 senesinde S-400'ler konusunda sözleşme imzalanmıştır (DW, 2021).

Rusya ile yapılan S-400 sözleşmesi sonrasında ABD, Türkiye aleyhine bazı yaptırımlar uygulayabileceğinin sinyallerini vermiş, Pentagon tarafından 26 Kasım 2018 tarihinde yayınlanan belgede "Impact of Turkey's S-400 Acquisition" başlığı altında S-400 alımının gerçekleşmesi durumunda yürürlüğe girebilecek muhtemel yaptırımlar ortaya konulmuştur. Bu çerçevede;

- ABD'nin "Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Kanunu'nun 231. Bölümü" çerçevesinde, Türkiye'nin potansiyel yaptırımlara maruz kalması,
- "F-35 Müşterek Taarruz Uçağı Programı" kapsamında, Türkiye'nin savaş uçağı satın alımının ve sınıai üretimine katılımının zorlaşması,
- Gelecek yıllarda diğer silah sistemlerinin transferinin zarar görmesi ve savunma sanayisi alanında yapılacak kapsamlı iş birliğinin riske girmesi,
- NATO bünyesinde ortak harekât yapabilme kabiliyetinin zayıflaması,
- Türkiye'nin Rusya'ya artan bağımlılığı hasebiyle, ileri düzeydeki askeri ekipmanların temini açısından, ABD-Türkiye arasındaki stratejik ilişkilere olumsuz yansiyabilecek gelişmeler Amerikan hükümeti tarafından Türk hükümetine bildirilmiştir (Kıbaroğlu, 2019: 8).

Ankara'nın Moskova'dan planlanan bir S-400 hava savunma sistemi satın alması, mevcut yasalar kapsamında ABD yaptırımlarını tetiklemiş ve Türkiye'nin ABD menşeli F-35 uçağı edinmesini engelleyici bazı adımlar atılmıştır. Nisan 2019'da Başkan Yardımcısı Mike Pence, "Türkiye'nin tarihteki en başarılı askeri ittifakta önemli bir ortak olarak kalmak mı yoksa bu ortaklığın güvenliğini riske atmak mı" istediğini kamuoyuna sormuştur (Reuters, 2019). Haziran 2019'da, dönemin Savunma Bakanı Vekili Patrick Shanahan, Türkiye'nin S-400'lerin alımı konusundaki politikasında 31 Temmuz 2019 'a kadar bir değişiklik yapılmazsa F-35 programına katılımın sona ereceğini içeren bir mektubu Ankara'ya göndermiştir (Congressional Research Service, 2019: 2).

ABD'nin S-400 sözleşmesine karşı yoğun muhalefetine rağmen, Türkiye bu konuda kendi çizgisinde ilerlemiş ve gelişme kaydetmiştir. Bu konuda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, S-400'ler için zaten kısmi bir ödeme yapıldığını, sistemin Temmuz 2019'da Türkiye'ye teslim edilmesini umduğunu vurgulamıştır (TRT Haber, 2019). Bu durum, Türkiye'nin, uzun ömürlü Rus silah platformlarına geçiş yapması durumunda, savunma konusunda NATO ile nasıl yakından entegre kalabileceği sorularını da beraberinde getirmiştir.

S-400'ler konusunu neo-realist bakış açısından ele alacak olursak, uluslararası sistemin anarşik yapısının devletlerin dış politika tutumlarını büyük ölçüde şekillendirmesine istinaden (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 62), Türkiye'nin sınırındaki PKK/PYD sorunu ve komşusu olan Suriye'den gelebilecek hava saldırıları tehdidi Türkiye'nin ulusal güvenliği için güçlü bir hava savunma sistemini mecbur kılmaktadır. ABD'den umduğu desteği bulamayan Türkiye'nin, yakın müttefiki olan Rusya ile stratejik bir savunma anlaşmasına gitmesi ve yeni nesil savunma sistemleri arasında güçlü bir konumda olan S-400'leri tedarik etmesi, sınır güvenliğini korumak açısından elzemdir.

S-400 hava savunma sisteminin 2019 yılında Ankara'nın Mürted üssüne inmesi üzerine, ABD tarafından uygulanması muhtemel yaptırım riskine rağmen Ankara, Rus S-400 füze savunma sistemini alma kararlılığını sürdürmüş, bu durum Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkileri

canlandırırken, Türkiye ve ABD arasındaki ilişkilerde tansiyonu yükseltmiştir. Daha önceden de olduğu gibi ABD tarafından CAATSA yaptırımları gündeme gelmiş, Türkiye ise bu durumun millî güvenlik meselesi olduğunu, hiçbir devletin iç işlerine karışamayacağını belirterek S-400 alımından vazgeçilmeyeceği konusunda diretmiştir. Ayrıca Türkiye'nin bu noktada bir diğer argümanı; Ankara'nın önceki yıllarda Washington'dan Patriot sistemi almak istemesine karşın bu talebin karşılanması yönünde Washington tarafından hiçbir adım atılmaması, Kongre'nin geçmiş yıllarda yapmış olduğu engellemeler sebebiyle parası ödenmiş askeri teçhizatların bile Türk ordusuna teslim edilmemesi, bunun üzerine ülkenin olası bir füze tehdidine karşı acil savunma sistemine gereksinim duyması ve bu gereksinimi karşılayacak en iyi teklifin Rus şirketi tarafından yapılmasıdır (BBC, 2019). Ayrıca bazı görüşler, CAATSA Yasası'nın Rusya ile 2017 yılında S-400 Sözleşmesi imzalandıktan sonra çıkarıldığını, anlaşmaların geriye yürütülemeyeceğini de savunmaktadır (Özgen, Yılmaz ve Örmeci, 2022: 12). Dolayısıyla Türkiye'nin bu kararı siyasi değil, güvenlik eksenli stratejik bir karar olarak değerlendirilebilir.

S-400 füze savunma sisteminin ABD tarafından istenilmemesinin bazı sebepleri vardır. Öncelikle Türkiye'nin S-400'leri devreye sokmasının teknik olarak NATO'nun sistemine güvenlik açısından bir risk oluşturacağı ileri sürülmektedir. Bu noktada S-400 bilgisayarlarının NATO'nun ortak sisteminden gelen tüm verileri okumaya ve kaydetmeye başlayacağı, ABD gibi ülkelerin birçok farklı konuda bölgede elde ettiği ve NATO ile paylaştığı istihbaratlara kolaylıkla ulaşılabileceği endişesi duyulmaktadır. Ayrıca öğrenebilen yapay zekâ yazılımları sayesinde Rusya'nın F-35'leri radarına alarak hareketlerini tespit etme kabiliyeti oluşturmasının da mümkün olacağı, dolayısıyla F-35'lerin radarda oluşturduğu dalga formunun tespit etmesi durumunda NATO radar operatörlerini kandırabilecek sinyaller üretilebileceği varsayılmaktadır (Euronews, 2019b). Şayet Pentagon'un iddialarının doğruluk payı yüksekse, Rusya'dan alınabilecek bir savunma mekanizması ABD ve NATO için güvenlik ve istihbarat zafiyeti yaratacağı için taraflar arasında Soğuk Savaş dönemindeki gibi istihbarat savaşları görülecektir.

S-400'lerin alınmasının ABD için yaratacağı bir diğer handikap ise Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşabileceği kaygısıdır. NATO'nun en önemli stratejik müttefiklerinden birisi olan Türkiye'nin, NATO ittifakı açısından tehdit konumundaki Rusya ile geliştirdiği stratejik ilişki Batı ve Türkiye arasındaki ortak güvenlik mimarisini zafiyete uğratacağından, taraflar arasındaki karşılıklı güvenin temellerinin sarsılacağından endişe edilmektedir. Bu endişelere bir de Astana Süreci çerçevesinde Rusya ve Türkiye'nin Suriye'de ortak adımlar atması eklendiğinde, bu ortaklık Batı'nın Ortadoğu'daki egemenlik alanının daralarak kontrolün Rusya'ya geçmesine yol açacak, ABD ve NATO açısından da uluslararası arenada yetki ve güç kaybı anlamına gelecektir. Dolayısıyla Türkiye'nin Rusya'dan uzaklaştırılması ve NATO ittifakı içinde tutulması, Rusya'nın bölgesel ve küresel arenada güçlenmesinin önüne geçilmesi açısından elzemdir.

2020 Aralık ayında Temsilciler Meclisi'nde ezici bir çoğunluğun desteğiyle kabul edilen Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasa Tasarısı (NDAA), Senato'dan da 3'te 2 çoğunlukla onaylanmış (MepaNews, 2020), böylelikle Türkiye'yi de içine alacak şekilde yürürlüğe girmiştir. Trump CAATSA yaptırımlarının yürürlüğe girmemesi noktasında direktse de en nihayetinde Kongre'nin baskısına dayanamamış, başkanlık seçimlerinden hemen önce S-400 alımlarından ötürü Türkiye'ye yaptırım uygulanmasına yönelik tasarımı onaylamıştır. Söz konusu yaptırımlar, ABD tarafından Türkiye Savunma Sanayii Başkanlığı'na (SSB) yapılacak olan ihracatların yasaklanmasını, SSB Başkanı İsmail Demir ile bazı çalışanların hesaplarının dondurulmasını ve vize sınırlamasını içermektedir. Trump'ın giderayak yaptırımları onaylaması, Türk yetkililer tarafından ABD'ye yöneltilen eleştirilerin dozajını artırmıştır. Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan yazılı açıklamada, yaptırım kararı kınanmış ve reddedilmiş, ayrıca ilişkilerin karardan dolayı olumsuz etkileneceği ve Türkiye'nin ulusal güvenliğini sağlamak için gerekli gördüğü tedbirleri almaktan imtina etmeyeceği vurgulanmıştır (MFA, 2020). Bu tutum, Türkiye'nin S-400'ler konusunda geri adım atmayacağı şeklinde yorumlanabilir.

S-400'lerin geri iade edilmesi veya depoya kaldırılması her ne kadar ABD'yi memnun edecek bir gelişme gibi görünse de Türkiye açısından üç farklı handicap yaratacaktır. Öncelikle Esad'ın yeniden devlet başkanı seçilmesinin hemen akabinde rejimin Suriye'deki gücünü pekiştirmesine istinaden Suriye üzerinden gelebilecek herhangi bir hava saldırısına karşı Türkiye savunmasız bir konumda kalacaktır. Bunun dışında devletin kurumlarını hedef alan 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında hava savunma sistemi büyük ölçüde hasar gören Hükümet ve Türk Silahlı Kuvvetleri, ilerideki olası bir darbe girişiminde savunma noktasında zayıf bir hale gelecektir. Bir diğer handicap ise S-400'lerin şu aşamada geri iade edilmesi; ticari, askeri ve turizm açısından ilişkilerin iyi yönde ilerlediği Rusya ile tüm bu ilişkilerin bozulması anlamına gelebilir. Rusya direkt olarak Türk Devleti'ne bir yaptırım uygulaması da Türkiye'ye ihraç edilen doğalgaz fiyatlarının yükselmesi ve turizm seferlerinin sekteye uğraması gibi konularda dolaylı olarak misilleme politikaları güdülebilir. Dolayısıyla S-400'lerin şu an için Türkiye'nin elinde bulunması ve aktive edilmesi Türkiye'nin ulusal çıkarlarını koruyacak, bu çerçevede hem devletin ve toplumun ulusal güvenliğinin sağlanması hem de Rusya gibi stratejik bir müttefikin kaybedilmemesi açısından rasyonel bir tablo ortaya çıkaracaktır.

1.2. ABD'nin PYD'ye Desteği ve Türkiye'nin Askeri Operasyonu

2015 yılı başlarından itibaren Arap Baharı'nın ihtilafı bölgelerinden olan Suriye konusunda Türkiye ve ABD'nin görüş ayrılıkları içinde oldukları görülmüştür. Türkiye Sünni gruplar üzerinden bir vekâlet savaşı yürütürken, ABD ise PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG üzerinden bilhassa dönemin en radikal ve tehlikeli terör örgütlerinden birisi olan IŞİD ile mücadele adına vekâlet savaşı yürütmüştür. Barack Obama 2015 yılında Antalya'da yapılan G-20 zirvesi sırasında, güvenli bölgenin oluşturulmasının IŞİD ile mücadelede "amaca zarar verici" olduğunu belirtmiş, bu sebeple güvenli bölge veya uçuşa yasak bölge teklifinin ABD tarafından kabul edilmeyeceğini vurgulamıştır (DW, 2015). Bu açıklamalar Türkiye tarafından, Washington'un PYD ile mücadele noktasında Ankara ile birlikte hareket etmek istemediği ve PYD'ye dolaylı veya doğrudan destek vereceği şeklinde okunmuştur.

2016 yılında ABD Dışişleri Sözcü Yardımcısı Mark Toner'in PKK ile YPG'nin birbirinden farklı olduğunu vurgulaması ve Obama'nın IŞİD'le Mücadele Özel Temsilcisi Brett McGurk'un, Kobani'yi ziyaret etmesi (BBC, 2016) ABD'nin bu konudaki duruşunu göstermiştir. ABD ile fikir ayrılıklarına rağmen Türkiye, güney sınırında yaşanan hareketlenmeler üzerine Ağustos 2016'da BM'nin 51. maddesi çerçevesinde terör örgütlerinin faaliyetlerine son vererek Suriyeli sığınmacıların ülkelerine rahatça dönmelerini sağlamak amacıyla, Suriye'ye "Fırat Kalkanı" operasyonu başlatmıştır (Carnegie Europe, 2017).

Obama dönemindeki PYD desteği Donald Trump'ın başkanlığı döneminde Türkiye nezdinde pozitif beklentiler yaratsa da durum eskisinden pek farklılık göstermemiştir. ABD'nin IŞİD'le Mücadele Özel Temsilcisi McGurk başkanlığındaki ABD heyeti, YPG'nin yanı sıra, Kobani kantonu yetkilileriyle de görüşmüştür. McGurk, IŞİD ile mücadele kisvesi altında terörle mücadele için Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü grupları kullanma konseptinin mimarı olmuştur (Gökçe, 2021). Böylece ABD, NATO müttefiki Türkiye'nin endişelerine rağmen, Kuzey Suriye'deki IŞİD'e karşı mücadele verdiğini düşündüğü PYD/YPG militanlarına hafif silahlar göndermeye başlamıştır. Pentagon sözcüsü binbaşı Adrian Rankine-Galloway IŞİD'in kontrolünde bulunan Rakka'yı yeniden ele geçirmek için PYD/YPG'ye silah ve araç desteğinde bulunulduğunu bizzat açıklamıştır (Aljazeera, 2017). Terör örgütlerine askeri ve lojistik destek sağlayan ABD güçleri, bu kapsamda Suriye-Irak sınırındaki Simelka kapısından PYD/YPG kontrolündeki bölgelere 300 tır silah göndermiştir. 2019 yılı itibarıyla ABD'nin Suriye'de toplam 18 üs ve askeri noktada 2 bin civarı personeli kayıtlara geçmiştir (AA, 2019).

Türkiye, YPG'nin iki ülke arasında kalan sınır bölgesindeki egemenliğini sağlamlaştırmasını engellemek ve kendi topraklarını terör faaliyetlerinden korumak adına 2018 yılında Afrin bölgesine

“Zeytin Dalı Operasyonu” ismiyle bir askeri müdahale daha gerçekleştirmiştir (Congressional Research Service, 2019: 10). Türk Silahlı Kuvvetleri ve Suriye’deki muhalif unsurlar ÖSO (Özgür Suriye Ordusu) tarafından birlikte yürütülen harekât neticesinde 2012 yılından beri PYD’nin kontrolünde bulunan Afrin’de terör örgütlerine ciddi kayıplar verdirilmiş, bölgenin güvenliğinin sağlanması yönünde ciddi adımlar atılmıştır.

Tarafların karşılıklı restleşmelerinin ardından uzun süren görüşmelerden sonra Menbiç konusunda anlaşmaya varılmış, kentin çevresinde ABD ile Türk askerlerinin ortak olarak devriyeye başlamaları, PYD/YPG unsurlarının bölgeden çekilmeleri ve ağır silahların toplanması kararlaştırılmıştır. Bu ortak devriye kararı, ABD ve Türkiye’yi ilk kez Suriye konusunda aynı çizgiye getiren bir karar olarak yorumlanabilir.

PYD konusunda Türkiye’nin bu devlet dışı illegal örgütü ulusal çıkarlarına tehdit unsuru olarak görmesi, bu tehdit karşısında sınır güvenliğini korumaya yönelik olarak ABD ile iş birliği yapma çabaları ve hatta işi bir adım daha ileri götürerek sınır ötesi operasyona, yani askeri güce başvurması, Türkiye’nin neo-realist ekseninde bir dış politika anlayışı sergilediğini göstermiştir. Birleşmiş Milletler veya Avrupa Birliği gibi evrensel veya bölgesel nitelikte kurulan uluslararası örgütlerin uluslararası güvenlik sorunlarını çözebileceğine inanmayan neo-realist bakış açısına istinaden “ulus devlet” pozisyonunda bir aktör olarak Türkiye, ulusal güvenliğini sağlama noktasında tek başına hareket etmiş ve askeri araçları kullanmaktan imtina etmemiştir.

1.3. Trump’ın Erdoğan’a Mektubu ve 13 Maddelik Kuzey Suriye Anlaşması

2018 yılında tarafların anlaşmasına rağmen ABD’nin hem Suriye’deki petrol bölgelerinin kontrolüne hem de Ortadoğu’daki etkisini artırmaya yönelik yeniden bir yapılanmaya gittiği görülmüştür. ABD, kontrol ettiği Rakka, Deyrizor, Haseke gibi enerji rezervi açısından zengin bölgelerde PKK/YPG ile birlikte devriye faaliyetlerine başlamış (Misto ve Özcan, 2021) ve bu devriyeleri kamuoyu ile de paylaşmıştır. Ayrıca Suriye’deki yüzlerce ABD askeri de varlığını sürdürmüş, böylece Pentagon’un Ortadoğu’yu tamamen gözden çıkarmadığı, Rusya’ya karşı dengeleyici bir aktör olarak bölgedeki etkisini hissettireceği anlaşılmıştır.

ABD’nin bölgedeki varlığının terör örgütlerinin faaliyetlerine hız kazandırması, Türkiye’yi yeniden harekete geçirmiş, bu kapsamda terörist grupların sınırlardan temizlenmesi ve milyonlarca Suriyeli mülteciyi barındırabilecek güvenli bir alan oluşturulması hedeflenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda 2019 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri ve bazı Suriyeli muhalif gruplar tarafından YPG’ye karşı “Barış Pınarı Harekâtı” ismi verilen sınır ötesi askeri operasyon başlatılmıştır (MFA, 2019).

Operasyon başlar başlamaz Ankara ve Washington arasındaki gerilimin boyutu yeniden artmış, Başkan Trump, Barış Pınarı Harekâtı’nın ilk gününde sosyal medya aracılığıyla Türkiye’yi sert ekonomik yaptırımlarla tehdit etmiştir. Trump Twitter üzerinden şu mesajı yazarak Türkiye’ye gözdağı vermeye çalışmıştır: “Daha önce de güçlü bir şekilde ifade ettiğim gibi, Türkiye benim harika ve emsalsiz mantığım çerçevesinde sınırı aştığını düşündüğüm bir şey yaparsa, Türkiye’nin ekonomisini tamamen yerle bir ederim (Daha önce yaptım!)” (The Washington Post, 2019). Trump’ın bu ifadeleri Türk Dışişleri yetkilileri tarafından şiddetle eleştirilmiş, kabul edilemez bulunmuş, ABD’nin bu tehdidine karşı sınır ötesi operasyondan vazgeçilmemiştir. Üstelik Türkiye’nin “terör örgütü lideri” olarak kabul ettiği SDG (Suriye Demokratik Güçleri) komutanı Mazlum Kobani’yi Trump Beyaz Saray’a davet etmiştir. Trump’ın bu tavrı, ABD’nin açıkça PYD/YPG güçlerine destek verdiğini tescillemiştir.

Ayrıca, Suriye konusunda kongre liderleriyle görüşmesinin ardından Donald Trump, Türkiye’nin Suriye’ye yönelik askeri operasyonlarının bir hata olduğunu göstermek için Erdoğan’a sert bir mektup yazmıştır. Diplomatik dilden ve nezaketten uzak yazılan mektupta Trump, Erdoğan’a “Sert adam olma, aptal olma! Seni sonra ararım” (TheNewyork Times, 2019) şeklinde seslenmiştir. Bu mektup, 1964 yılında İsmet İnönü’ye ABD Başkanı Lyndon B. Johnson tarafından yazılan

mektuptan sonra en sert üslupla yazılan mektuplar arasındaki yerini almıştır. Hatta bazı uzman görüşler tarafından Trump'ın mektubu, hakaret içerdiği için Johnson mektubuna göre daha ağır olarak değerlendirilmiştir. Örneğin emekli büyükelçi Uluç Özülker, bu mektubun Johnson mektubu ile kıyaslanamayacak kadar ağır olduğunu vurgulamıştır (DW, 2019).

Tüm bu tehditlere ve Trump'ın nezaket sınırlarını aşan üslubuna rağmen Washington ve Ankara arasında 2019 senesinde Kuzey Suriye'ye yönelik 13 maddeden oluşan ikili bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre iki taraf arasında ciddi kararlar alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda (Euronews, 2019a);

- Türk ordusu Barış Pınarı Harekâtı'na 120 saat süreliğine ara verecek, YPG güçleri güvenli bölgeden çekilecek,
- Türkiye ve ABD, Suriye'nin kuzeyinde IŞİD'e karşı mücadelesini sürdürecektir,
- ABD, Türkiye'ye yaptırımlardan vazgeçecek, yenisini koymayacak,
- Oluşturulan “Güvenli Bölge” TSK'nın denetiminde olacak ve TSK bölgede yaşayan vatandaşların tümünün sağlık ve güvenliğinden sorumlu olacak,
- YPG'den ağır silahlar toplanacak, tahkimatlar ve militan mevzileri devre dışı bırakılacaktı.

Bu anlaşma, bir anlamda TSK'nın Suriye'ye müdahalesini meşrulaştırmış, Türkiye'nin ulusal güvenlik menfaatlerinin korunması için oluşturulacak olan güvenli bölgenin önemini ve işlevselliğinin ABD tarafından kabul edildiğini göstermiştir. Türkiye'nin terör örgütlerine karşı devletin ve bireyin güvenliğini sağlamaya yönelik yürütmüş olduğu bu iş birliği süreci, Ankara'nın uluslararası arenadaki konumunu da pekiştirmiştir. Neorealizme çerçevesinde devletlerin nihai amacının sınırlarını genişletmekten ziyade sınırlarını korumak, yani hayatta kalmak olduğunu düşünürsek Türkiye de sınır bölgesini terör örgütlerinden arındırmak için askeri unsurların yanı sıra yeri geldiğinde diplomasiye de başvurmuştur. Zira neorealizm, iş birliği girişimlerinde devletin görece kazancına, yani işbirliği içerisindeki maksimum kazancına odaklanacağını ve ancak bu doğrultuda işbirliğine katılacağını, böylece devletlerin, işbirliğine yönelimini sağlayan en temel dinamiklerden birisinin de güvenlik kavramı olduğunu vurgular (Lamy, 2001: 210), bu bağlamda Türkiye, YPG güçlerinin sınır bölgesinden çekilmesini ve bölgenin TSK denetiminde olmasını görece kazanç olarak görmüş ve ABD ile işbirliği sürecine girmiştir. Bu anlaşma üzerine Erdoğan, 13 Kasım 2019'da iki ülke arasındaki bölgesel sorunları çözmek için Beyaz Saray'ı ziyaret etmiştir. Trump ve Erdoğan arasındaki görüşmeler sonucunda ağırlıklı olarak ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi bağlamında iki taraf arasındaki 100 milyar dolarlık ticaret hacmi hedefi netleştirilmiştir (VOA, 2020). Bu ziyaret, Washington ile Ankara arasındaki soğuk rüzgârları arkasında bırakarak yumuşama sürecini beraberinde getirmiştir.

1.4. Rahip Brunson Krizi

1993 yılında İzmir'de pastörlük yapmaya başlayan ABD'li Rahip Andrew Craig Brunson, 2010 yılında Diriliş Kilisesi'ni (Resurrection Church) kurmuştur (ORDAF, 2018: 4-5). 15 Temmuz darbe girişiminden sonra eşi ile birlikte gözaltına alınan Rahip Brunson hakkında FETÖ örgütü ile bağlantılarının olması, Suriye'den gelen sığınmacılara yardım sağlama görüntüsü altında misyonerlik faaliyetleri yürütmesi ve ABD adına casusluk faaliyetleri yapması suçlarından (BBC, 2018) tutuklama kararı çıkmış ve 35 yıl hapsi istenmiş, sonrasında ise Brunson “örgüte kasıtlı olarak yardım etmek” suçundan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasına çarptırılmıştır (TheNewyork Times, 2018).

Rahip Brunson krizi, Türkiye ve ABD'nin farklı siyasal kültür ve geleneklerinin iyi anlaşılması açısından kritik bir olaydır. Amerikalılar, “dini özgürlüklere saygı” gösteren bir devlet geleneğinin gereği olarak, dini liderlerin kendi inançlarını yaşayabilecekleri ibadethaneleri kurmaları ve mensup oldukları dinlerini yaymaları konusundaki eylemlerini normal görürken, Türkiye ise kendisine özgü siyasi tarihi ve kültürel öğeleri sebebiyle bu tarz misyonerlik çalışmalarını din özgürlüğü olarak

değil, ajanlık faaliyeti gibi algılanmaktadır (Örmeci, 2021:137). Bu durum, Türkiye'nin ulusal güvenliğine ve milli bütünlüğüne tehdit olarak algılanmıştır.

Değişen güvenlik anlayışıyla birlikte bireylerin de devletler için tehdit ve risk teşkil edebileceğini düşündüğümüzde, Brunson'un ülke içindeki casusluk faaliyetleri ve devletin milli bütünlüğüne zarar vermeye çalışan FETÖ örgütü ile bağlantılı olması gibi şüpheler, Türkiye'nin yine ulusal güvenliğini hareket sağlamaya yönelik adım attığını, bu çerçevede ABD'yi iç işlerine karıştırmak istemediğini göstermiştir.

Obama'nın başkanlığı döneminde ABD ile Türkiye arasındaki siyasi ilişkilere de yansıyan Brunson davası, Trump'ın başkanlığının ilk aylarında da gündem konusu olmuş, iki ülke arasındaki ilişkilerde tansiyonu yükseltmiştir. ABD Başkanı Donald Trump, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan Rahip Brunson'un iadesini istemiş, fakat Erdoğan Trump'ın bu talebine olumsuz yanıt vermiş, Brunson'un Türkiye'de yargılanması gerektiği üzerinde durmuştur. Erdoğan, sonrasında Fethullah Gülen'i hedef alarak Trump'tan Gülen ve Brunson takasını talep etmiştir. Bir diğer ifadeyle Erdoğan, "suçluların iadesi anlaşması" çerçevesinde ABD'de bulunan Fethullah Gülen ve Türkiye'deki Rahip Brunson'un takas edilmesini teklif etmiştir (DW, 2018). Ancak Beyaz Saray bu teklife sıcak bakmamış, bunun üzerine ilişkiler çatlak vermeye başlamıştır.

Brunson'un hapiste kaldığı süre boyunca ABD, Türkiye'yi yaptırım uygulamakla tehdit etmiş, ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Brunson'un serbest bırakılmaması halinde Türkiye'ye karşı bazı ekonomik yaptırımlar uygulanacağını, bu durumun sonuçlarının Türkiye açısından olumsuz olacağını altını çizmiştir (BBC, 2018). Trump da Brunson'un uzun süreli tutukluluğu halinde Türkiye'ye geniş yaptırımlar uygulanacağını teyit etmiş, bu tehditler hem siyasette hem de piyasalarda şok etkisi yaratmıştır. Nitekim kurumlara yönelik olmasa da Aralık 2016'da ABD kongresinden geçen ve dünya çapında insan hakları ihlali ve yolsuzluk sebebiyle kişi ve kuruluşlara yaptırım uygulamasına zemin hazırlayan yasa olarak bilinen Magnitsky Yasası çerçevesinde (Karar, 2018) İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ve Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'e yönelik olarak bu kişilerin bakanlıkları döneminde Türkiye'de "ciddi insan hakkı ihlallerinde" bulunmaları gerekçesiyle kişisel bazda bazı yaptırım kararlarının alınması, ABD'nin şahıslardan başlayarak devlet kademelerine doğru aşamalı olarak yaptırımlara gidebileceğini de göstermiştir.

Bu tehditkâr söylemlerin ve kişilere uygulanan yaptırımların ardından Temmuz 2018'de görülen duruşmada 600 günden fazla hapiste kalan Rahip Brunson'un tutukluluk sürecinin devamına karar verilmiş ancak Beyaz Saray'ın baskısı kısmen de olsa etkili olmuş ve Brunson'un hapiste kaldığı süre göz önüne alınarak tutukluluğu ev hapsine çevrilmiştir. Bunun üzerine Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, kararın memnuniyetle karşılandığını fakat yeterli olmadığını, Brunson'un ABD'ye iadesinin gerekli olduğunu (The Guardian, 2018) ifade etmiştir. Nihai olarak ise Ekim 2018'de Brunson hakkındaki ev hapsi ve yurtdışına çıkış yasağı da kaldırılmış, ABD'li rahip serbest bırakılmış ve ülkesine geri dönmüştür.

1.5. Gülen'in İadesi Meselesi

17-25 Aralık 2013 yılında Türkiye'nin iç politikasında patlak veren krizden hemen sonra Fethullah Gülen ve lideri olduğu örgüt Türkiye için bir iç güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır. Devlet yapısında bürokrasinin birçok kademesinde yer alan FETÖ varlığının, bizzat devletin gücünü kullanarak hükümeti yıkmaya çalıştığı iddia edilmiştir. Bilhassa güvenlik, bürokrasi ve yargı kurumlarında kendilerini Türk siyasetinde askeri vesayete karşı demokrasinin bekçisi olarak sunan Gülenistlerin varlığı giderek artmıştır. Gülen yapılanmasından rahatsız olan hükümet ise, FETÖ'yü hükümet içinde devlet bürokrasisinin otoritesine ve hiyerarşisine meydan okuyan paralel bir yapı kurmakla suçlayarak örgüte karşı geniş çaplı bir soruşturma başlatmıştır. Ayrıca hükümet, Gülen hareketinin Türkiye'deki birçok farklı alandaki faaliyetlerini sınırlandırmak için önlemler almıştır (Kanat, 2017: 20).

Türkiye’de 15 Temmuz 2016 senesinde gerçekleşen darbe girişiminden sonra oklar FETÖ’ye çevrilmiş, bu darbenin askeri ve siyasi ayaklarının ABD’de yaşayan Fethullah Gülen tarafından organize edildiği ileri sürülmüştür. Bunun üzerine Türkiye, ABD’den diplomatik yollarla Fethullah Gülen’in iadesini istemiş, fakat Beyaz Saray’dan bu konuda ne tatmin edici bir cevap gelmiş ne de iade konusunda herhangi bir eyleme geçilmiştir. ABD’nin Fethullah Gülen’in iadesi konusunda sessiz kalması, darbe girişiminin arkasında Pentagon’un olabileceği iddialarını güçlendirmiştir. Washington’un inatçı tavrı üzerine dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Süleyman Soylu, 15 Temmuz’un arkasında ABD’nin olduğunu ve FETÖ’nün ABD’den talimat alarak bu girişimi organize ettiğini vurgulamıştır (Hürriyet, 2021). Soylu’ya cevap olarak da ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Price, bu tezlerin “tamamıyla gerçek dışı” olduğunu, “iki ülke arasındaki stratejik partnerlik anlayışıyla çeliştiğini ve müttefikliğe zarar verebileceğini” ifade etmiştir (BBC, 2021).

Trump döneminde 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Washington’a Fethullah Gülen’in iadesiyle ilgili resmi bir talepte bulunan Ankara, 15 Temmuz’da yaşanan olayların arkasında Gülen’in olduğuna yönelik birçok kez hukuki delil ve belge sunmuştur. Öte yandan FETÖ elebaşının darbe girişimiyle ilgili ifadesi alınmak üzere ABD yargı mercileri tarafından hiç sorguya çağrılmaması Washington yönetiminin bu konudaki samimiyetinin sorgulanmasına yol açmıştır. Mayıs 2017’de dönemin Adalet Bakanı Bekir Bozdağ Washington’a giderek ABD’li mevkidaşı Jeff Sessions ile FETÖ konusunu kapsamlı bir şekilde yüz yüze konuşmuştur. Doğrudan bakanlar düzeyinde meseleyi görüşerek sonuca bağlamak isteyen Ankara’nın bu net tavrı Washington’da yeterli karşılığı bulamazken, Haziran 2017’de Washington’a giden dönemin Adalet Bakanı Abdulhamit Gül’ün de ABD’li mevkidaşı William Barr ile Gülen’in iadesi hakkındaki konuşmaları sonuçsuz kalmıştır (Çopur, 2019).

2018 yılında Beyaz Saray’da dış politika ile ilgili demeç veren Trump’ın Gülen’in iade edilip edilmeyeceğine ilişkin bir soruya “Bu şu anda gündemimizde olan bir konu değil. Türkiye için ne yapacağımıza bakıyoruz” (CNN Türk, 2018) yanıtını vermesi, ABD’nin bu konudaki kayıtsızlığını ve eylemsizliğini de göstermiştir. O tarihten itibaren zaman zaman Türk heyeti ABD ile yeni deliller paylaşmaya devam etmiş, Adalet bakanları arasındaki mektup trafiğinde iade konusundaki ısrarcı tutum sürdürülmüş, Amerikan ve Türk heyetleri arasındaki görüşmelerde Türkiye’ye gelen heyetler arasındaki görüşmelerde Gülen konusu öncelik teşkil etmiştir.

Bu süreçte Türkiye darbe girişiminde genel olarak ABD’yi suçlayan bir tutum sergilemiştir. Bu tutumun sebepleri üzerinde durulacak olursa, Türkiye’nin Gülen’in iadesine yönelik taleplerinin karşılık bulmaması, Beyaz Saray ve Pentagon yetkililerin 15 Temmuz’daki darbe girişiminin ilk saatlerinde net bir tavır takınmaması ve olayların sonucunu beklediğinin iddia edilmesi, ayrıca FETÖ ile bağlantısı bulunduğu için yargılanan Rahip Brunson’un ABD tarafından ciddi bir şekilde korunması ve iade edilmemesi karşılığında Türkiye’nin yaptırım tehdidi ile sindirilmeye çalışılması gibi sebepler sıralanabilir. Türkiye’nin bu suçlamalarına karşılık ABD, darbe girişimiyle bağlantısı olduğu iddialarını kesin bir dille reddederken, darbe girişiminin FETÖ yapılanması tarafından organize edildiğine dair Türkiye’nin ortaya koyduğu güçlü tezleri de resmen kabul etmiş değildir.

Fethullah Gülen, Türkiye Devleti tarafından 15 Temmuz Darbesi’nin faili olarak bilinmekte ve ülkenin milli birlik ve bütünlüğü için büyük bir risk oluşturmaktadır. Gülen’in dışarıda olması ve yapılanmasını ABD’den yönetmeye devam etmesi, Türkiye’nin ulusal güvenliği açısından bir tehdit olarak görülmekte, ileride meydana gelebilecek bir kalkışma ihtimalinin önüne geçilmek istenmektedir. Bu çerçevede Gülen’in Türkiye’ye iadesi ve yargılanması, Ankara’nın güvenlik önceliklerindedir.

2. Joe Biden Dönemi: Güvensizlik Ortamı ve Yaptırımlar

Trump dönemindeki inişli çıkışlı ilişkilerin ABD’nin yeni başkanı Joe Biden döneminde nasıl sürdürüleceği merak konusu olmuş, fakat Biden’in başkan seçilmeden önce Erdoğan’ın ABD tarafından seçime devrileceğine dair beyanda bulunduğu iddia edilen sözler (Euronews, 2020) ve

Lloyd Austin gibi geçmişte Merkez Kuvvetler Komutanı (CENTCOM) Başkanı olan ve ABD'nin Kobani olayları sırasında operasyon yöneticiliğini yapan isimlere Savunma Bakanlığı görevi vermesi, Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin akıbetinin hangi yönde olacağına dair kamuoyuna az çok fikir vermiştir. ABD'nin bu tutumu, Trump döneminde olduğu gibi Biden döneminde de Ankara'nın güvenlik önceliklerinin Washington tarafından yeterince önemsenmediğini göstermiştir. Türkiye'nin ulusal güvenliğini korumak için Kuzey Irak'taki Gara Dağı'na düzenlediği operasyonda ABD Hükümetinden aldığı muğlak kınama cevabı ve hava savuna sistemini güçlendirmek için Rusya'dan aldığı S-400'ler sonrasında CAATSA yaptırımlarına maruz kalması, taraflar arasındaki ilişkileri tırmandırmıştır.

2.1. Gara Operasyonu Sonrası Türk Tarafının Tepkileri

Özellikle Arap Baharı sonrasında Suriye'deki iç savaş, PYD/YPG gibi neo-realizmin de vurgu yaptığı devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemde gücünü artırmasına ve Türkiye sınırına yığılmasına zemin hazırlamış, Türkiye de tehdit olarak gördüğü bu örgütlere karşı kararlı bir mücadele vermeyi ve sınır güvenliğini korumayı dış politikadaki önceliklerinden birisi haline getirmiştir. Türkiye, Trump döneminde olduğu gibi Biden döneminde de askeri enstrümanları terörle mücadelede etkin bir şekilde kullanmaya devam etmiş, fakat iki ülkenin terör algısından kaynaklı farklılıklar Ankara-Washington arasında anlaşmazlık ve güvensizlik ortamı yaratmıştır.

Türkiye'nin 1984'ten beri bitmeyen PKK ve terör sorunu Biden döneminin ilk günlerinde ABD ve Türkiye arasında gerginliğe yol açmıştır. Kuzey Irak'taki Gara Dağı'na yönelik güvenlik amacıyla gerçekleştirilen Pençe-Kartal 2 operasyonu sırasında PKK tarafından öldürülen 13 polis, asker ve sivilden oluşan Türk vatandaşı Türkiye'yi derin bir üzüntüye boğmuştur. Böylelikle iç kamuoyunda teröre karşı birlik oluşturulurken, dış kamuoyunda ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından olay hakkında yapılan açıklamalar Türkiye tarafından tepki ile karşılanmıştır.

ABD, PKK'nın Kuzey Irak'ta kaçırdığı 13 Türk vatandaşının öldürülmesiyle ilgili yazılı açıklama yayınlamış, Dışişleri Bakanlığı'nın yazılı açıklamasında bu durum kınanmıştır. Açıklamada, ABD'nin Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde Türk vatandaşlarının ölümünden üzüntü duyduğu, NATO müttefiki Türkiye'nin yanında bulunduğu ifade edilse de yalnızca Türk sivilin terör örgütü PKK tarafından öldürüldüğüne dair haberlerin doğruluğunun ispatlanması durumunda bu eylemin kınanacağı vurgulanmıştır (VOA, 2021a). Bu ifadede üzerinde durulması gereken nokta, Türk vatandaşlarının ölümünden PKK'nın sorumlu olduğunun doğrulanması kriteridir. Bu minvaldeki bir ifade tarzı, Türkiye nezdinde "Türkiye Devleti'nin açıklamalarına duyulan güvensizlik" olarak algılanmış ve ABD'ye tepki gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD'nin bu açıklamalarına "Hani siz teröristlerin yanında değildiniz, hani PKK'nın, YPG'nin, PYD'nin yanında değildiniz...Eğer biz sizinle NATO'da birlikteliği sürdürecekseniz bize samimi davranacaksınız, teröristlerin yanında yer almayacaksınız" (VOA, 2021b) sözleriyle tepki göstermiş, NATO müttefikliğinin sürdürülebilmesi için ABD'nin PKK'ya verdiği silah, mühimmat ve diplomatik desteğini geri çekmesini talep etmiştir.

Tarafların bu açıklamaları, terör faaliyetleri ve PKK konusunda karşılıklı olarak bilinç altılarını ortaya çıkardıklarını, birbirine karşı güvensizlik duyduklarını ve ilişkilere kötü bir başlangıç yaptıklarını göstermiştir. Biden yönetiminde YPG'ye sempati besleyen Demokrat isimlerin yer alması da Ankara'daki kaygıları iyice artırmaktadır. Tüm bunlara rağmen Ankara, Suriye'deki YPG kontrolündeki bölgelerin irtibatını kesme ve gerektiğinde bu bölgelere askeri müdahale yapma konusunda ısrarcı davranmaktadır. Zira yıllardır terörle mücadele deneyimi olan bir ülke olarak Türkiye, teröre destek veren ülkelerle -kendi müttefiki bile olsa- ters düşebilmekte ve kararlı çizgisinden sapmamaktadır. Türkiye'nin en büyük güvenlik ve sınır sorunlarından birisi haline gelen PKK/PYD terör örgütlerinin varlığını devam ettirmesi ve ABD tarafından desteklenmesi, Biden döneminde de Trump dönemine benzer bir stratejinin yürütüldüğünü, NATO'nun bir parçası olan Türkiye'nin ulusal çıkarlarına yeterince saygı duyulmadığını göstermektedir.

2.2. CAATSA Yaptırımlarının Yürürlüğe Konulması

Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum ve komşu ülkelerle yaşamış olduğu sorunlar göz önüne alındığında askeri alanda kendisine daha fazla güvenmesi ve iddialı haline gelmesi için stratejik çıkarlarını korumaya yönelik adımlar atması önemlidir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı ve Batı'nın Türkiye'nin hava savunma sistemine katkı yapma konusunda takındığı mesafeli tutum, Ankara'yı zorunlu olarak yeni alternatiflere itmiş ve Rusya'ya yöneltmiştir. Stefanoviç'e göre (2019: 4) S-400 meselesi ile ilgili olarak Türkiye, müttefiklerin geçici teminatlarına bağlı kalmaksızın, bölgesini havadan gelebilecek her türlü saldırıya karşı güvenli bir şekilde korumayı amaçlamaktadır.

Türkiye'nin Rusya ile S-400 savunma sistemi konusundaki yakın münasebetleri Biden'ın iktidara gelmesinden sonra da reaksiyon bulmuş, Nisan 2021'de ABD tarafından, CAATSA kapsamında Savunma Sanayii Başkanlığı (SSB) ve Savunma Sanayii Başkanı İsmail Demir'in de içinde bulunduğu kurum yetkililerine karşı bazı yaptırımlar uygulanmıştır. ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, yaptırımların gerekçesi olarak, SSB'nin Rusya hükümetinin savunma ve istihbarat kurumlarına bağlı bir şahısla kasıtlı olarak iş birliği yapılmasını vurgulamıştır (DailySabah, 2021b). Bu kapsamda SSB'nin, ABD'den ihracat lisansı alamaması, ABD'nin ve bağlantılı olduğu uluslararası finans kuruluşlarının kredilerinden faydalanamaması, yaptırım listesindeki kişilerin ABD'deki mal varlıklarının dondurulması ve bu kişilere vize kısıtlamaları getirilmesi gibi yaptırımların uygulanması planlanmıştır.

Bu kararın Türk savunma sanayisine zarar vereceği aşikârdır. Savunma Sanayii Başkanlığı, TSK ve güvenlik güçleri için 600'den fazla geliştirme, üretim ve tedarik projesi yürütmektedir. Bu projelerde yabancı sistem, alt sistem, bileşen, teknoloji ile danışmanlık alımı daha çok ABD ve AB ülkelerinden tedarik edilmektedir (Perspektif, 2021). Dolayısıyla ABD'den proje ürünü, mal ve hizmet alımı noktasında sorunlar yaşanması muhtemel görünmektedir. Bilhassa Türkiye'nin savunma sanayisinin parçaları ve girdileri daha çok Batı'dan tedarik edildiği için bu durum Türkiye'nin yurtdışına savunma sanayi ihracatında da önemli bir kayıp yaratabilir. Mevlütoğlu'na göre ayrıca CAATSA yaptırımları, Türkiye'nin tedarikçisi olan diğer ülkelerin de Türkiye'ye karşı bakış açılarını olumsuz etkileyebilir ve taraflar arasındaki iş birliği süreci sekteye uğrayabilir (Mevlütöğlu, 2021).

Yaptırımlara rağmen Türk savunma sanayisi, özellikle 2000'lerin başlarından günümüze dek kaydettiği gelişmeler ve son dönemde kazandığı ivme ile belli bir noktaya gelmiştir. Bu zararları telafi etmek için Türkiye, alternatif tedarik ve proje yönetim modelleri geliştirebileceği gibi, teşkilat ve mevzuat değişikliklerine de gidebilir. ABD'ye alternatif olarak Türkiye son zamanlarda İngiltere ile uzay ve savunma alanlarında iş birliği geliştirirken, Ukrayna ile de Bayraktar TB2 SİHA fabrikası kurulacağına dair anlaşmalar imzalanması (DefenceTürk, 2022). Ayrıca yerli ve milli savunma sanayinin geliştirilmesi açısından da bu yaptırımlar krizi fırsata dönüştürme noktasında tetikleyici olabilir.

Yaptırım kararından sonra S-400 krizini çözmenin tek yolunun Türkiye'nin S-400'leri elinden çıkarması olduğunu ifade eden büyükelçi David Satterfield, bunun kişisel bir yaklaşım olmadığını, tamamen ABD'nin güvenliği için yasal bir gereklilik meselesi olduğunu vurgulamıştır (Daily Sabah, 2021b). Sorunu çözmek için Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar her ne kadar Amerikan askeri personelinin Türkiye'deki S-400 sisteminin faaliyetlerini izlemesine ve kontrol etmesine olanak tanıyan "Girit Modeli"ni önerse de (Euronews, 2021). ABD bu teklife sıcak bakmamakta, S-400'lerin yüzde yüz tasfiyesini istemektedir. İki aktör arasındaki bu inatçı tutum devam ettikçe ve taraflardan birisi geri adım atmadığı sürece, yaşanan kriz bir süre daha stratejik, ekonomik ve siyasal ilişkilere zarar verecek gibi görünmektedir.

3.Sonuç

2017 yılından bu yana Türkiye'nin iç ve dış politikasında yaşamış olduğu sorunlar ABD ile politik, askeri ve ekonomik ilişkilerine de sirayet etmiş, bu sorunlar taraflar arasında çoğu zaman tansiyonu yükseltirken, bazen de yumuşama süreci olarak karşımıza çıkmıştır. Fakat genel olarak son 5 yıldaki Türk-Amerikan ilişkilerinin, güvenlik odaklı olarak gergin ilişkiler ağı ördüğü söylenebilir. Dolayısıyla Türkiye, son 5 yıldır neo-realist güvenlik teorisinin de vurguladığı gibi ulusal güvenlik önceliklerini koruyabilmek adına "tehdit" olarak gördüğü şahıs, grup ve ülkelere karşı askeri gücün kullanımına önem vermiş, bu çerçevede ulusal güvenlik odaklı bazı adımlar atmıştır. Bu adımlar; 15 Temmuz darbe girişiminin müsebbibi olarak görülen terör örgütü FETÖ ile mücadele edilmesi, Suriye'nin kuzeyinde bulunan PKK/PYD terör örgütüne karşı yapılan sınır ötesi operasyonlar ile sınır güvenliğinin korunması ve terör örgütlerinin etkinliğinin azaltılmasının hedeflenmesi, ABD'nin Türkiye'den Patriot füzelerini çekmesinin akabinde Rusya'dan tedarik edilen S-400 füze savunma sistemi ile hava savunma gücünün etkin hale getirilmesi gibi adımlardır.

Trump döneminde Türkiye-ABD ilişkileri genel olarak istikrarsız bir çerçevede yürütülmüş, S-400'lerin alımı ve CAATSA konusu, Fethullah Gülen'in iadesi, Rahip Brunson krizi ve ABD'nin PYD'ye verdiği silah desteği gibi konular taraflar arasında gerginliği artırırken, Barış Pınarı Harekâtı sonrasında Washington-Ankara arasında yapılan 13 maddelik anlaşma ise tansiyonu biraz olsun düşürmüştür. Tüm bu konular, neo-realist güvenlik kuramının da savunduğu üzere Türkiye'nin tehdit algısı olarak tanımladığı unsurlara karşı ulusal güvenliğini koruma içgüdüğü ile hareket ettiğini, rasyonel adımlar atarak savunma gücünü artırmak için stratejik ortaklıklara imza attığını ve terör tehlikesini bertaraf edebilmek için askeri operasyonlara başvurduğunu göstermiştir. Tüm bunların yanı sıra uluslararası sistemin anarşik yapısı, yani Türkiye'nin güvenlik sorunlarına herhangi bir uluslararası aktörün müdahil olmaması, Türkiye'nin sınır bölgesindeki tehditlere karşı tek başına mücadele etmesine ve hayatta kalabilmek için yeri geldiğinde sert güce başvurmasına yol açmıştır. Fakat Türkiye'nin güvenlik önceliği olarak gördüğü meseleler, Trump yönetimi tarafından yeterince ciddiye alınmamış, dolayısıyla Trump'ın Türkiye'ye karşı yürüttüğü istikrarsız ve belirsiz politikalar, Türkiye-ABD ilişkilerinde öngörülemez bir süreç yaratmıştır.

Biden'in iktidara gelmesinden sonra Türkiye'nin; S-400 meselesi ve PKK/PYD ile mücadele konularında güvenlik bağlamında savunduğu görüşler, ABD'nin yeni hükümeti tarafından yeterince destek görmemiştir. Türkiye'nin Rusya'dan tedarik ettiği S-400 savunma sisteminden ötürü, Dışişleri Bakanı Blinken'in Türkiye için "sözde ortaklık" vurgusu, Ankara tarafından tepki ile karşılanmıştır. Bu tepkiler, ABD'nin Türkiye-Rusya savunma iş birliği konusunda taviz vermeyeceği ve NATO dışında kalan devletlerle pazarlık konusunun sınırlandırılabilirliği minvalinde okunabilirken, Türkiye'nin güvenlik önceliklerinin ikinci plana atıldığı şeklinde de yorumlanabilir.

İki taraf arasında fikir ayrılığı yaratabilecek diğer konu ise Suriye meselesidir. Neo-realist güvenlik yaklaşımının da vurguladığı üzere Soğuk Savaş sonrasında tehdit algısında değişim görülmüş, devletler yalnızca devletlere karşı değil, aynı zamanda devlet dışı örgütler ve silahlı gruplara karşı da mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye de özellikle Arap Baharı sonrasında sınır güvenliğini tehdit eden PYD/YPG terör örgütüne karşı ulusal güvenliğini koruyabilmek ve terör saldırılarını bertaraf edebilmek adına askeri enstrümanlara ağırlık vermiştir. TSK tarafından yapılan Pençe Kartal 2 Operasyonu'nda PKK tarafından gerçekleşen saldırıda 13 Türk vatandaşının şehit edilmesi sonrasında, yeni ABD Hükümeti'nin PKK'nın bu saldırıları düzenlediğine dair şüphelerinin olması, Türkiye'nin yıllardır PKK terör örgütüne karşı verdiği mücadeleyi görmezden gelmiş ve Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Blinken'in Obama döneminin Suriye politikalarının mimarı olması, PYD-YPG'ye verilen desteğin devamının gelmesi noktasında Türkiye açısından endişeler uyandırmaktadır. Obama döneminde Joe Biden'in ulusal güvenlik danışmanlığını yapan Blinken, IŞİD'le mücadele kapsamında PYD'yi araç olarak kullanmış, "kırmızı çizgi" önceliğini zamanla

Esad'dan IŞİD'e doğru kaydırması, böylece güvenlik kararlarının alınmasında önemli bir aktör haline gelmiştir. Ayrıca Obama döneminde ABD Merkez Komutanlığı'nın (CENTCOM) 12. komutanı olarak görev yapan Lyod Austin'in de Joe Biden kabinesinde Savunma Bakanı olarak atanması, ABD'nin Suriye politikasında Obama dönemine yakın bir dış politika stratejisi izleyeceği konusundaki öngörülerini güçlendirmiştir.

2021 Haziran ayındaki NATO Zirvesi'nde ise Biden ve Erdoğan ilk kez yüz yüze görüşmüş, bu görüşme ile başlardaki gergin atmosferin biraz olsa da yerini yumuşama sürecine bırakması beklenmiştir. Türkiye'nin bizzat sınır güvenliğini etkileyen PKK/PYD örgütlerinin Türkiye tarafından terör örgütü listesinde olması ve bu örgütlere ABD tarafından verilen silah, lojistik ve mühimmat desteğinin son verilmesi konusuna açıklık getirilse de Biden'ın Türkiye'nin ulusal güvenliği hakkında kesin bir cevap vermemesi, konu hakkında mutabakata varılmadığını göstermiştir. Yine Türkiye'nin güvenlik önceliklerinden birisi olarak görülen S-400 meselesinin ikili görüşmede ciddi bir şekilde tartışmaya açılmaması, tarafların bu konuyu soğutma ve unutturma yöntemine gittiklerini göstermiştir.

Sonuç olarak; neo-realist güvenlik teorisinde de vurgulandığı üzere devletlerin nihai amaçlarının sistemde hayatta kalmak ve güvenliklerini sağlamak olmasından hareketle, Türkiye de ABD ile ikili ilişkilerinde 2016 yılından bu yana güvenlik odaklı bir dış politika anlayışı izlemiş, bulunduğu konum itibarıyla sistemin anarşik yapısı ve yeni güvenlik tehditlerinin ortaya çıkması, Türkiye'nin güvenlik önceliklerinden taviz vermemesi noktasında tetikleyici dinamikler olmuştur. Bu sebeple Ankara, devletin bekasının sağlanması ve sınır bölgesinin terör tehdidine karşı korunması için her türlü eleştiri ve yaptırımlara rağmen yeri geldiğinde askeri araçları kullanmaktan ve sert güce başvurmaktan imtina etmemiştir. Bu bağlamda Türkiye-ABD ilişkileri Türkiye'nin güvenlik öncelikleri doğrultusunda şekillenmiş, genel olarak ABD'nin Türkiye'ye karşı sert bir tutum izlediği, Türkiye'nin "tehdit" olarak gördüğü aktörleri desteklediği ve Ankara'ya yaptırımlar uygulamaktan kaçınmadığı bir süreci ortaya çıkarmıştır.

Kaynakça

- 15 Temmuz darbe girişimi: Türkiye neden ABD'yi suçluyor, Amerikan yönetimi ne diyor?. (2021, Şubat 5). BBC. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55952909>
- 15 Temmuz'u FETÖ ABD ile yaptı. (2021, Şubat 4). Hürriyet. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nedim-sener/15-temmuzu-feto-abd-ile-yapti-41732285?sessionid=2>
- ABD Başkanı Trump'tan FETÖ açıklaması. (2018, Kasım 17). CNN Türk. Erişim adresi: <https://www.cnnturk.com/dunya/son-dakika-trumphant-gulen-aciklamasi>
- ABD Başkan Yardımcısı Pence: Brunson serbest kalana kadar Türkiye'ye yaptırım uygulamaya hazırız. (2018, Temmuz 26). BBC. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44969818>
- ABD ve AB'den Gara Operasyonu açıklaması. (2021a, Şubat 15). VOA. Erişim adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-ve-ab-den-gara-operasyonu-aciklamasi-/5778740.html>
- ABD Senatosu Türkiye'ye yaptırımları da öngören tasarıyı onayladı. (2020, Aralık 12). MepaNews. Erişim adresi: <https://www.mepanews.com/abd-senatosu-turkiyeye-yaptirimlari-da-ongoren-tasariyi-onayladi-41372h.htm>
- ABD'nin ülkemize karşı açıkladığı yaptırım Kararları Hk. (2020, Aralık 14). MFA. Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_-321_-abd-nin-ulkemize-karsi-acikladigi-yaptirim-kararlari-hk.tr.mfa

- ABD'ye tepki: ‘Bal gibi PKK'nın arkasındasınız. (2021b, Şubat 15). VOA. Erişim adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-yetepki-bal-gibi-pkk-nin-arkasindasiniz-/5778761.html>
- ABD'den YPG/PKK sahasına bir haftada 300 tırlık sevkiyat. (2019, Ekim 4). AA. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdden-ypg-pkk-sahasina-bir-haftada-300-tirlik-sevkiyat/1601970>
- Ağır, B. S. (2015). Güvenlik kavramını yeniden düşünmek: Küreselleşme, kimlik ve değişen güvenlik anlayışı. *Güvenlik Stratejileri*, 11(22), 97-131.
- Batı, YPG'nin 'terör örgütü' olduğuna ikna edilebilir mi?. (2016, Şubat 19). BBC. Erişim adresi: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160219_pyd_ypg_turkiye
- Baylis, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 69-85.
- Biden Döneminde Türkiye-ABD ilişkileri. (2021, Ocak 20). *Perspektif*. Erişim adresi: <https://www.perspektif.online/biden-doneminde-turkiye-abd-iliskileri/>
- Birdişli, F. (2011). Ulusal güvenlik kavramının tarihsel ve düşünsel temelleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), 149-169.
- Bozdağlıoğlu, Y. ve Özen, Ç. (2004). Liberalizmden neoliberalizme güç olgusu ve sistemik bağımlılık. *Uluslararası İlişkiler*, 1(4), 59-79.
- Buzan, B. (1983). *People, states and sear: The national security problem in international relations*. Brighton: Harvester Books, Chapel Hill, University of North Carolina Press.
- Congressional Research Service. (2019). Turkey: Background and U.S. Relations in Brief, 1-14. Erişim adresi: <https://www.justice.gov/eoir/page/file/1198776/download>
- Cumhurbaşkanı Erdoğan: Trump S-400'ler konusunda konumunu belirledi. (2019, Temmuz 1). *TRT Haber*. Erişim adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-trump-s-400ler-konusunda-konumunu-belirledi-421291.html>
- Çeviköz, Ü. (2016). ABD ile yeni bir sayfa açmak. *Hürriyet*. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/unal-cevikoz/abd-ile-yeni-bir-sayfa-acmak-40273398>
- Çıtak, E. (2014). Yeni Gerçekçilik ve güvenlik. E. Çıtak ve O. Şen (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik* içinde (ss.33-47). Ankara: Kripto Yayınları.
- Çopur, H. (2019). Türk-Amerikan ilişkilerinde çözilemeyen düğüm: FETÖ. *Kriter*. Erişim adresi: <https://kriterdergi.com/dosya-feto-ve-15-temmuz/turk-amerikan-iliskilerinde-cozulemeyen-dugum-feto>
- Erdoğan'dan ABD ve Yunanistan'a takas teklifi. (2018, Nisan 22). *DW*. Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fandan-abd-ve-yunanistana-takas-teklifi/a-43486524>
- 'Erdoğan'ı seçimle değiştireceğiz' diyen Biden başkanlığında Türkiye-ABD ilişkileri nasıl olacak?. (2020, Kasım 7). *Euronews*. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2020/11/07/joe-biden-baskanl-g-nda-turkiye-abd-iliskileri-nas-l-olacak>
- G20'den terörle mücadele mesajı. (2015, Kasım 16). *DW*. Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/g20den-ter%C3%B6rle-m%C3%BCcadele-mesaj%C4%B1/a-18854265>
- Goldstein, J. S. ve Pevehouse, J. C. (2015). *Uluslararası ilişkiler* (H. Özdemir, Çev.). Ankara: BB101 Yayınları.

- Gökçe, G. (2021). BrettMcGurk: Demokratların kristalleşmiş hali. *Kriter*. Erişim adresi: <https://kriterdergi.com/portre/brett-mcgurk-demokratlarin-kristallesmis-hali>
- Haugom, L. (2019). Turkish foreign policy under Erdogan: A change in international orientation?. *Comparative Strategy*, 38(3), 206.
- Kanat, K.B. (2017). Türkiye-ABD ilişkileri ve yeni ABD yönetimi. *SETA Analiz*, (187), 1-24.
- Kıbaroğlu, M. (2018). Türkiye-ABD ilişkilerinde zor dönemler: QuoVadis?. *Stratejist*, (17), 13-17.
- Kıbaroğlu, M. (2019). On Turkey's missile defense strategy: TheFourFaces of the S-400 Deal Between Turkey and Russia (Rapor No.16). SAM. Erişim Adresi: <http://sam.gov.tr/pdf/sam-papers/SAM-Papers-No.-16.pdf>
- Kolodziej, E.A. (2005). *security and international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lamy, S. L. (2001). Contemporary mainstream approaches neo-realism and neo-liberalism. J. Baylis ve S. Smith (Ed.), *Theories of International Politics* içinde. Oxford: Oxford University Press
- Magnitsky yasası ve yaptırımları nedir? (2018, Kasım 21). *Karar*. Erişim adresi: <https://www.karar.com/magnitsky-yasasi-ve-yaptirimlari-nedir-1036687>
- Misto M. ve Özcan E. (2021). Suriye'de YPG/PKK işgalindeki bölgelerde ilkel yollarla işlenen petrol sivillerin sağlığını tehlikeye atıyor. AA. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-ypg-pkk-iskalindeki-bolgelerde-ikel-yollarla-islenen-petrol-sivillerin-sagligini-tehlikeye-atiyor/2317719>
- Mevlütöğlü, A. (2021). ABD'nin Türkiye'ye S-400 yaptırımları yürürlüğe girdi, sonuçları ne olacak? *Medyascope*. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=1Cq98WC80eo>
- Operation Euphrates Shield: Aims and Gains. (2017, Ocak 19). *Carnegie Europe*. Erişim adresi: <https://carnegieeurope.eu/2017/01/19/operation-euphrates-shield-aims-and-gains-pub-67754>
- ORDAF Araştırmalar Grubu. (2018). Rahip Brunson davası: Türkiye-ABD ilişkilerinin çıkmazı (Rapor No.15). Erişim adresi: <https://ordaf.org/wp-content/uploads/2018/09/dd15-rahipbrunson.pdf>
- Örmeci, O. (2021). *Türk-Amerikan ilişkileri* (1.bs). İstanbul: Urzeni Yayınevi.
- Özgen, C., Yılmaz, E. A., & Örmeci, O. (2022). F-35 Crisis: Will Turkish-US defense cooperation continue?. *Middle East Policy*, 29(2), 1-13.
- Pastör Andrew Brunson kimdir: Türkiye-ABD ilişkilerinde kriz yaratan davada hüküm ve tahliye. (2018, Nisan 16). BBC. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43782841>
- Patriotların konuşlandırılacağı yerler belli oldu! (2012, 24 Aralık). 21. yüzyıl enstitüsü. Erişim adresi: <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/patriotlarin-konuslandirilacagi-yerler-belli-oldu>
- Read Trump's Letter to President Erdogan of Turkey. (2019, Ekim 16). *The Newyork Times*. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/interactive/2019/10/16/us/politics/trump-letter-turkey.html>
- Rusya ile S-400 müzakerelerinde son durum. (2021, Ağustos 24). DW. Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/ankara-i-CC%87kinci-parti-s-400-sistemine-dair-yeni-geli-C5%9Fme-yok/a-58971841>

- S-400 ve F-35: ABD ile Türkiye arasındaki kriz hakkında bilinmesi gerekenler. (2019, Nisan 4). BBC. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47809807>
- Sprenger, S. (2018, Temmuz 11). Turkey defiant on purchase of Russian S-400 anti-missile system. *Defense News*. Erişim adresi: <https://www.defensenews.com/smr/nato-priorities/2018/07/11/turkey-defiant-on-purchase-of-russian-s-400-anti-missile-weapon/>
- Stefanoviç, D. (2019). Turkey's perennial strategic importance and the S-400 Saga. *AIES Fokus*, (10), 1-5.
- Trump hails his own 'great and unmatched wisdom' in warning to Turkey. (2019, Ekim 7). The Washington Post. Erişim adresi: https://www.washingtonpost.com/politics/trump-hails-his-own-great-and-unmatched-wisdom-in-warning-to-turkey/2019/10/07/13c65990-e935-11e9-9306-47cb0324fd44_story.html
- Trump ve Erdoğan telefonda görüştü. (2020, Temmuz 14). VOA. Erişim adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/trump-ve-erdogan-telefonda-gorustu/5502705.html>
- Trump'ın mektubu iade edilmeliydi. (2019, Ekim 17). DW. Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/trump%C4%B1n-mektubu-iade-edilmeliydi/a-50876166>
- Turgut, S. (2016). Türkiye için ne ifade ediyor?, *Habertürk*. Erişim adresi: <https://www.haberturk.com/yazarlar/serdar-turgut-2025/1321815-turkiye-icin-ne-ifade-ediyor>
- Turkey Frees Pastor Andrew Brunson, Easing Tensions With U.S. (2018, Ekim 12). *The Newyork Times*. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2018/10/12/world/europe/turkey-us-pastor-andrew-brunson.html>
- Turkey to place US pastor under house arrest after over 600 days in prison. (2018, Temmuz 25). *The Guardian*. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/25/turkey-andrew-brunson-american-pastor-released-house-arrest>
- Türkiye ile ABD arasında varılan 13 maddelik anlaşmada neler var?. (2019a, Ekim 18). *Euronews*. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2019/10/17/turkiye-ile-abd-arasinda-varilan-13-maddelik-anlasmada-neler-var>
- Türkiye'nin S-400 alması F-35 teknolojisini ve NATO güvenliğini tehlikeye sokuyor mu?, (2019b, Temmuz 15). *Euronews*. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2019/07/15/turkiye-nin-s-400-almasi-f-35-teknolojisini-ve-nato-guvenligini-nasil-tehlikeye-sokuyor>
- Uluslararası toplumda barış Pınarı Harekâtı'nı hedef alan bazı yorumlar Hk. (2019, Ekim 11). *MFA*. Erişim adresi: https://www.mfa.gov.tr/no_297_-baris-pinari-harekati-ni-hedef-alan-yorumlar-hk.tr.mfa
- Ukrayna'da Bayraktar TB2 SİHA üretimi için anlaşma imzalandı (2022, Şubat 3). *DefenceTürk*. Erişim adresi: <https://www.defenceturk.net/ukraynada-bayraktar-tb2-siha-uretimi-anlasma-imzalandi>
- U.S. VP Pence warns Turkey against buying Russian air defenses. (2019, Nisan 3). *Reuters*. Erişim adresi: <https://www.reuters.com/places/russia/article/us-usa-nato-turkey/u-s-vp-pence-warns-turkey-against-buying-russian-air-defenses-idUSKCN1RF2EI>
- US begins sending weapons to Kurdish YPG in Syria. (2017, Mayıs 31). *Aljazeera*. Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2017/5/31/us-begins-sending-weapons-to-kurdish-ypg-in-syria>

- US sanctions on Turkish officials over S-400s come into force. (2021b, Nisan 6). *Daily Sabah*.
Erişim adresi: <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/us-sanctions-on-turkish-officials-over-s-400s-come-into-force>
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing.
- Williams, Paul D. (2008). *Security studies: An introduction*. New York: Routledge.
- Wolfers, A. (1952). National security” as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.